

Tommy Lundström & Marie Sallnäs

Barnskyddets innersta kärna

– om tvångsplaceringar som motiveras av barns hemförhållanden

The inner core of child protection – on coercive placement motivated by abuse or neglect

This article is about emergency placement due to child abuse or neglect. Empirical data consists of judgements on coercive care in three administrative courts (n=211). Motives for placements are analysed against the background of the discursive changes that have taken place with regard to definitions of child abuse as well as today's strong focus on risk and risk assessments. Results show that there were a number of motives to justify the court's decision in each individual case. However, the broadening of the concept of abuse in research and in general discourse is evident in the judgements. We raise the question whether this matter, in practice, has resulted in more children being cared for because of an expansion of the concept of violence. As for risk assessments, two types of causal reasoning can be identified: situations where the child has been abused or neglected and where the risk assessment is about the probability that the problems will continue, and situations where the child has not been harmed but risks being harmed in the future. However, risk assessments are not that elaborate and systematic as presupposed in legislation. Taken together, the findings call for a discussion both within the justice system and in social work.

Tommy Lundström är professor i socialt arbete och verksam vid Institutionen för socialt arbete, Stockholms universitet.

Marie Sallnäs är professor i socialt arbete och verksam vid Institutionen för socialt arbete, Stockholms universitet.

Kontakt: tommy.lundstrom@socarb.su.se; marie.sallnas@socarb.su.se

Inledning

En av välfärdens utmaningar är att hantera de konflikterande intressen som är koppade till samhällsliga tvångsinterventioner. I socialt arbete är tvångets plats oavbrutet kontroversiellt, men inom barnvården har det aldrig i grunden ifrågasatts. Snarare råder konsensus om att samhället har ett moraliskt grundat uppdrag att – om nödvändigt med tvång – skydda utsatta barn mot bristande föräldraskap. Detta samhällsuppdrag har fått en delvis ny inramning, i en tid som beskrivits som barncentrerad, med ett normativt budskap om att barn och barns intressen på olika sätt ska sättas i centrum (Pösö, Skivenes & Hestbaeck, 2013; Rasmusson et al., 2010; Hennem, 2014). Ett sådant synsätt påverkar i sin förlängning frågan om hur långt föräldrarätten sträcker sig. Även om det finns olika uppfattningar om vilket utrymme föräldrarätten bör ha och vilka missförhållanden som motiverar samhälleligt tvång finns det ett rättsligt reglerat ansvar i både internationella konventioner och i svensk nationell rätt för myndigheter att ingripa om barn riskerar att fara illa (Leviner, 2017; Mattsson, 2017).

Tvångsomhändertaganden av barn i Sverige regleras av lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU, SFS 1990:52). Det är kommunernas socialtjänst som ansöker om sådan vård hos förvaltningsrätterna som i sin tur kan avslå eller bevilja vård. Socialtjänsten ansvarar sedan för val av vårdmiljö och själva genomförandet av vården (Sallnäs & Wiklund, 2017).

Den här artikeln handlar om tvångsomhändertaganden av barn på grund av brister i deras hemmiljö. I studien berörs de diskursiva förändringar som skett när det gäller vad som avses med våld mot barn samt vår tids starka fokus på risk och riskbedömningar. Vi koncentrerar oss på "barnskyddets innersta kärna" eller med andra ord de omhändertaganden som inleds "omedelbart" enligt 6 § LVU och vilka skäl som ligger till grund för ingripandena. De flesta tvångsomhändertagandena startar som omedelbara och så har det varit under lång tid (Socialstyrelsen, 2009). Omedelbart omhändertagande innebär att behovet av skydd för barnet är akut och att ett beslut om LVU enligt ordinarie procedur inte kan inväntas. I stället fattas beslutet av socialnämnden och när dessa fall når förvaltningsrätten för beslut om vården ska fortgå är barnet redan placerat i samhällsvård. Det lagliga skydd som finns mot att barn och föräldrar utsätts för oriktiga placeringsbeslut är alltså försvagat, medan skyddsaspekten i stället satts i första rummet, även om beslut om omedelbara omhändertaganden prövas i efterhand av förvaltningsrätterna (Leviner & Lundström, 2017). Årligen inleds mer än 1 000 placeringar med ett omedelbart omhändertagande på grund av brister i hemmiljön (Socialstyrelsen, 2017). Enligt senast tillgängliga statistik påbörjades cirka 1 600 sådana placeringar år 2018, vilket tyder på en inte oväsentlig ökning (Socialstyrelsen, 2019).

Så här formuleras grunderna för omhändertagande på grund av brister i hemmiljön i lagtexten:

Vård skall beslutas om det på grund av fysisk eller psykisk misshandel, otillbörligt utnyttjande, brister i omsorgen eller något annat förhållande i hemmet finns en påtaglig risk för att den unges hälsa eller utveckling skadas (2 § SFS 1990:52).

Det är alltså inte självklart vad som är sådant bristande föräldraskap att det kan leda till tvångsomhändertagande, men det framgår tydligt att risktänkandet är inlemmat i lagstiftarens resonemang.

Ett utvidgat våldsbegrepp

I ett längre tidsperspektiv kan man se en utvidgning av de brister som anses innebära missförhållanden för barn. Med 1990 års LVU preciserades grunderna genom att misshandel och otillbörligt utnyttjande skrevs in i lagen. Senare anges i samma bestämmelse att misshandeln kan vara fysisk eller psykisk (Leviner & Lundström, 2017). Med anknytning till en ökad barncentrering har viktiga omdefinieringar gjorts inom våldsområdet både i Sverige och andra länder de senaste decennierna. När lagstiftaren talar om barnmisshandel har man i det vetenskapliga samtalet i allt högre grad använt begrepp som våldsutsatthet och med det menat utsatthet för både fysiskt och psykiskt våld. Etablerandet av begreppet våldsutsatthet har inspirerats av kvinnoforskning, där man i dag talar om kvinnovåld snarare än kvinnomisshandel (Øverlien, 2015). På barnavårdsfältet har begreppen våld och våldsutsatthet fått större utrymme. Forskare har kommit att beskriva familjevåld (*domestic violence*) som "the new child abuse" (Keddell, 2014). Våld i hemmet har gått från att ses som ett problem som berör de vuxna så länge barnen inte själva är utsatta för våld, till att utgöra en del av rekvisitetet psykisk misshandel i lagstiftarens mening. I Sverige betraktas barn som bevittnat våld numera som brottsoffer och har rätt till stöd och hjälp från de sociala myndigheterna (SOSF 2014:4; se även Eriksson, Cater & Näsman, 2015). Så här resonerar lagstiftaren när det gäller psykisk misshandel och våld i familjen:

Psykisk misshandel är svår att definiera. Det handlar inte om enskilda händelser utan om en relation och ett förhållningsätt som bl.a. hindrar utvecklingen av en positiv självbild hos barnet. Det kan vara fråga om barn vars föräldrar har en negativ inställning till barnen och som ständigt blir känslomässigt avvisade, barn som kränks, som hotas med att bli övergivna och som terroriseras. Hit hör t.ex. barn som växer upp i hem där det förekommer våld mellan makarna/samborna. [...] Om kvinnan hotas, kränks eller misshandlas i barnens åsyn bör detta kunna räknas som psykisk misshandel för barnet (Prop. 2002/03:53, s. 82).

Utöver dessa allmänna resonemang om psykisk misshandel och våld har hedersförtryck/hedersvåld tillkommit som relativt nya begrepp när det gäller det våld som

unga kan utsättas för. Det märks bland annat i *Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer* (SOSFS 2014:4; se även Schlytter & Linell, 2010).

Vi kommer omväxlingsvis att använda begreppen våld respektive misshandel för att därmed knyta an till både lagstiftningen och den aktuella forskningsdiskursen på området. Givetvis kommer vi också att diskutera det som i lagstiftningen går under benämningen brister i omsorgen.

Om risk och riskbedömning

Tvångsomhändertaganden är nära knutna till risktänkande och riskbedömningar. Att barnets hälsa och utveckling anses utsatt för risk är det grundläggande kriteriet för att socialtjänsten och rättsapparaten ska kunna inskränka föräldrarätten. Den prognostiska tanken har gamla rötter, men framträdelseformerna har ändrats. Kraven på vetenskaplig förankring av barnavårdsarbetet är i dag starka och systematiska riskbedömningsinstrument har blivit ett inslag i det praktiska sociala arbetet.

Kritik mot barnavården handlar ofta om brister i de riskbedömningar som gjorts eller att dokumenterade sådana bedömningar saknas (se Vårdanalys, 2018; Lundström, 2019). I lagstiftningen finns emellertid ett tydligt krav på riskbedömning. Man uttrycker det i propositionen bakom lagstiftningen på följande vis:

En avgörande förutsättning för att kunna beredas vård enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) är att det finns en påtaglig risk för att barnets eller den unges hälsa eller utveckling skadas. Detta kräver en mycket komplicerad och noggrann riskbedömning (Prop. 2002/03:53, s. 81–82).

Alltså kräver lagstiftningen av domstolen (och av det material som socialtjänsten förser den med) att man förhåller sig till riskfrågan, det vill säga att man bedömer hur missförhållanden i dag relaterar till framtida risker för barnet. Det kräver någon form av kausala resonemang av typen: givet de observerade faktorerna $x_1 \dots x_n$, så kommer y med hög sannolikhet att inträffa (se Munro et al., 2017, om riskbedömning).

Syfte

Syftet med artikeln är att analysera LVU-domar vid förvaltningsrätter i relation till det ovan skisserade diskursiva landskapet. Analysen görs mot bakgrund av ökat fokus på barns behov av skydd, särskilt mot olika former av våldsutsatthet, samt ett alltmer framträdande risktänkande. Vi koncentrerar oss dels på hur skälen till placeringarna framträder i domarna, dels på hur man i texterna hanterar risk och riskbedömningar.

Artikeln riktar ljuset mot hur de samhällseliga motiven ser ut för att göra ett så kraftigt intrång i familjesfären som ett omhändertagande mot barns och/eller föräldrars vilja är. Vi intresserar oss specifikt för omhändertaganden som inleds omedelbart och

som görs på grund av brister i barnets hemförhållanden, så kallade miljöfall. Det är i dessa fall i huvudsak föräldrarnas brister som motiverar placering, inte – som i de så kallade beteendefallen – hur barnet själv betar sig (beteendefall § 3 och miljöfall § 2 LVU kan ibland överlappa, men vi har inte tagit med ärenden där rätten hänvisar till båda paragraferna i studien).

Trots sin ingripande karaktär, finns det förvånansvärt lite forskning om omedelbara omhändertaganden både med avseende på hur de rättsliga systemen fungerar och vilka barn som berörs. Under senare år syns emellertid ett ökat intresse i flera länder. Bland nordiska studier märks Storhaug och Kojan (2017) och Storhaug, Kojan och Fjellvikås (2018) som analyserat omedelbara omhändertaganden (*emergency placements*) från föräldrars respektive professionellas perspektiv. I Lerum (2018) jämförs omedelbara omhändertaganden i Tyskland respektive Norge, medan Lamponen, Pösö och Burns (2018) jämför Finland och Irland. Studierna visar på skillnader mellan länderna, både när det gäller socialarbetares hantering av den här typen av fall och den inramning som lagstiftning och organisatoriska förhållanden ger.

När det gäller vad som karakteriserar de barn som placeras i samhällsvård (omedelbart eller på annat sätt) visar forskning att det är en socialt starkt selekterad grupp, ofta med problem inom flera olika områden. Det gäller i Sverige och det gäller internationellt (Socialstyrelsen, 2010; Simkiss, Stallard & Thorogood, 2013). Internationella och svenska studier har också pekat på ett intergenerativt mönster, det vill säga att barn till föräldrar som varit i samhällsvård löper ökad risk att själva bli placerade (Jackson Foster, Beadnell & Pecora, 2015; Mertz & Andersen, 2016). I studier av vilka barn som blir placerade och varför, är det sällsynt att man skiljer ut de som placeras omedelbart på grund av hemförhållanden – den grupp vi intresserar oss för i den här artikeln.

Metod och urval

Studiens material består av domar från förvaltningsrätter. De avser beslut om ansökan från socialtjänsten om att inleda placeringar enligt 6 § LVU, som sedan gått vidare till rätten för beslut om vård med placering enligt 2 § LVU (barnet är alltså placerat vid rättens slutliga avgörande). Domar från tre förvaltningsrätter (av sammanlagt tolv) med geografisk spridning ingår i studien. Vi har begärt ut samtliga domar under perioden 1 augusti 2016 till 30 juli 2017 (totalt 211). De flesta domar avser endast ett barn, men många avser två eller flera syskon. I resultatredovisningen presenterar vi först kort de 293 barn som domarna gäller, men i övrigt är analysenheten de 211 domarna.

Urvalet av domar är relativt stort, men det går inte med säkerhet att generalisera till landet som helhet. De tre förvaltningsrätterna har emellertid ett stort befolk-

ningsunderlag och inbegriper kommuner av olika karaktär (storstäder och mindre landsbygdskommuner i norra, södra och mellersta Sverige) vilket talar för god variation i materialet. När vi jämför LVU-besluten mellan de tre förvaltningsrätterna, framträder relativt små skillnader i fråga om barnens ålder, kön och skäl till placering.

Valet av empiriskt underlag innebär att omhändertagandena i studien analyseras genom den lins som förvaltningsrätternas domar i LVU-mål utgör. Det betyder begränsningar i de frågor man kan ställa, men dokumenten innehåller grundläggande fakta om barn och föräldrar, liksom skälen för beslut om LVU-placering som de beskrivs av rätten (Lundström, 2008).

Materialets beskaffenhet gör att vi endast redovisar enkla kvantitativa data när det gäller barnen och skälen till placering. Det faktum att materialet inte tillkommit för forskningsändamål gör det mindre lämpat för statistiska sambandsanalyser. Huvuddelen av analysen är kvalitativ (Braun & Clarke, 2006). Vi har undersökt vilka skäl, med åtföljande argumentation, som rätten för fram för att motivera tvångsvården. De angivna skälen och argumentationen kring dem kan grunda sig på det som finns i socialtjänstens utredningar (inkl. bilagor med eventuella intyg från t.ex. läkare eller utredningshem) och det som kommer fram vid de muntliga förhandlingarna, vilket beskrivs i domarna. Inledningsvis har vi sökt efter typer av missförhållanden eller problem som anges i domarna och sedan delat in beskrivningarna i tio olika slag av skäl för besluten. Utgångspunkten har varit tidigare studier och egen kännedom om tänkbara skäl, vilka sedan justerats något under arbetets gång. Vi har grupperat skälen i två övergripande kategorier: *våld, konflikter och övergrepp* respektive *oförmåga att klara barns behov*. Vi har också undersökt hur man i domarna förhåller sig till riskbedömningar, närmare bestämt hur man relaterar olika missförhållanden till framtida risker och vilka slag av resonemang om kausala samband som förs.

Studien har godkänts av Etikprövningsnämnden i Stockholm. I citaten har barn och föräldrar anonymiserats liksom namnen på de förvaltningsrätter som ingår i studien. I texten presenteras citat som illustrationer till de olika typer av skäl som förekommer i domarna. Vi har valt citat som är allmänt hållna och principiella i den meningen att de representerar typer av missförhållanden eller problem. Citat som närgånget och detaljerat beskriver hur problematiker gestaltar sig har undvikits, främst för att hindra identifiering. Frånvaron av detaljer innebär möjligen att graden av allvar i de förhållandena som många barn lever under inte illustreras tydligt. Genomgående används begreppet barn, oavsett ålder. Kön anges endast när det har betydelse för analysen.

Resultat

Vi presenterar först grundläggande fakta om de 293 barn som fallen rör och därefter är de 211 domarna analysenhet.

Vilka är barnen?

Av tabell 1 framgår att LVU-placeringarna avser barn i alla åldersgrupper, men med övervikt av yngre barn. Drygt fyrtio procent av de 293 barnen är i förskoleåldern, en knapp tredjedel i "mellanåldern", 7–12 år, medan nära en fjärdedel utgörs av tonåringar. Att skydda barn genom att inleda en placering omedelbart är alltså inte något som endast berör små barn, utan har också bedömts vara påkallat för en relativt stor grupp tonåringar. Vi kan också se en övervikt av flickor, något vi återkommer till.

Tabell 1. Barnens ålder och kön, n = 293

	Antal	Procent
<i>Förskoleåldern</i>		
0–1 år	50	17,1
2–6 år	83	28,3
Summa	133	45,4
<i>Mellanåldern</i>		
7–12 år	94	32,1
Summa	94	32,1
<i>Tonåringar</i>		
13–15 år	40	13,7
16–18 år	26	8,9
Summa	66	22,6
<i>Barnens kön*</i>		
Flickor	165	56,5
Pojkar	127	43,5
Totalt	293	100

*I ett fall saknas uppgift om kön, pga. skyddade personuppgifter.

Vilka skäl för att besluta om placering framkommer i domarna?

Här presenteras de närmare omständigheter som beskrivs i domarna och som utgör skäl för placering enligt LVU. De missförhållanden som beskrivs är indelade i tio typer av skäl som inte ömsesidigt utesluter varandra. I många fall anförs flera händelser eller

förhållanden som skäl till att barnet placeras (i genomsnitt har vi kodat 2,7 skäl per dom). Indelningen i de övergripande kategorierna *våld, konflikter och övergrepp* respektive *oförmåga att klara barns behov* är grov, men är till för att fånga sådana skäl som handlar om våld eller andra beteenden som riktar sig mot barnen. Vi har valt att göra en relativt finjusterad uppdelning av kategorin *våld, konflikter och övergrepp* genom att exempelvis inkludera *barn har bevittnat våld*. Detta inte minst för att vi intresserar oss för den utvidgning av våldsbegreppet som vi tidigare pekat på.

Tabell 2. Skäl till omhändertagande, (n = 211 domar)

Skäl till omhändertagande	Procent (n = 211)
<i>Våld, konflikter och övergrepp</i>	
Hög konfliktnivå i hemmet	52,6
Fysiskt våld mot barn	39,8
Barnen har bevittnat våld	37,0
Psykisk misshandel	30,8
Hedersvåld/förtryck	14,2
Sexuella övergrepp	4,7
<i>Oförmåga att klara barns behov</i>	
Misskötsel av barn	42,2
Föräldrars missbruk av droger/alkohol	30,8
Allvarliga psykiska problem/kognitiv funktionsnedsättning/ neuropsykiatriska problem	28,9
Föräldrars kriminalitet/kriminell miljö	4,7

Våld, konflikter och övergrepp

I hälften (52,6 %) av fallen har *hög konfliktnivå i hemmet* utgjort skäl för omhändertagande. Det här missförhållandet ses inte som ett skäl i sig för att omhänderta barn utan fungerar som en del i en argumentation där det förekommer tillsammans med andra problem. I sin renodlade form betyder det att föräldrar bråkar, slåss eller hotar varandra och ofta spelar faderns aggressivitet en huvudroll. Ett citat om ett barn i förskoleåldern illustrerar:

Föräldrarna har uppgetts ha svårt att kontrollera sina impulser och hamnar ofta i högljudda bråk med varandra, även i [barnets] närvaro (Förvaltningsrätt 1).

I fyra av tio domar (39,8 %) anges som skäl *fysiskt våld mot barn*. Här följer ett citat som är ett närmast klassiskt exempel på barnmisshandel:

Anmälan inkom från barnkliniken gällande misstanke att [barnet] blivit utsatt för barnmisshandel. Läkare har varit tydliga med att det gäller någon form av yttre våld eller belastning (Förvaltningsrätt 2).

Beskrivningar av våldsutsatthet begränsas inte till små barn. I ett fall som gäller en tonåring finns en detaljerad beskrivning av föräldrarnas fysiska misshandel. En av föräldrarna har bland annat dunkat barnet i väggen och föräldrarna ska

ha slagit [barnet] med olika tillhyggen (Förvaltningsrätt 1).

Våld mot två barn i "mellanåldern" beskrivs av rätten som "i vart fall mildt" men ändå tillsammans med "hot om grövre våld" tillräckligt för att utgöra skäl för omhändertagande. Det enligt rätten milda våldet handlar om "dragen i öronen", "dragen i nackhåren" och "smiskad på rumpan". Så här resonerar rätten:

[Barnen] har detaljrikt och vid upprepade tillfällen målat upp en hemmiljö där de vid bus och övertramp utsätts för i vart fall mildt våld samt hot om grövre våld. Det är svårt att avgöra exakt hur våldet sett ut och i vilken omfattning det har förekommit. Samtidigt är all form av fysisk våldsanvändning mot barn allvarligt och riskerar att skada barnens hälsa och utveckling (Förvaltningsrätt 2).

Vi vill påminna om vårt inledande resonemang om att våld i hemmet som bevittnas av barn i dag betraktas som en form av psykisk misshandel. Det är inte ovanligt att det faktum att barn bevittnat våld ingår som skäl för besluten om omhändertagande, också om det handlar om mycket små barn. Följande citat får illustrera *barnen har bevittnat våld* (37,0 %). Det avser ett barn som är knappt ett år:

Det finns också iakttagelser från utomstående personer om att [modern] och [fadern] har varit våldsamma mot varandra i [barnets] närvaro (Förvaltningsrätt 3).

Och i en annan dom som avser ett barn i förskoleåldern skriver man:

Oenighet i vårdnadsfrågan leder till konflikter, vilka [barnet] ofta bevittnar. Konflikterna har ibland även haft inslag av fysiskt våld (Förvaltningsrätt 3).

I en knapp tredjedel (30,8 %) av domarna anförts att barnen har utsatts för *psykisk misshandel*. Ett ”renodlat” exempel visas i följande fall, som rör en tonåring:

[Barnet] utsätts i sin hemmiljö för systematiska kränkningar, nedvärdering och ett skuldbeläggande beteende av sin pappa. Pappan har ett skrämmande och aggressivt beteende som påverkar [barnet] negativt (Förvaltningsrätt 1).

Ett exempel på hur skälen *psykisk misshandel* och *barnen har bevittnat våld* kan vara svåra att skilja åt visar följande citat som också det rör ett barn i tonåren:

Rekvisitet psykisk misshandel är uppfyllt, då [barnet] under lång tid och med regelbundenhet har bevittnat allvarligt våld och annan kränkande behandling av närstående. Därigenom har [barnet] utsatts för omfattande stress och påtaglig rädsla för sin egen och systemens säkerhet och hälsa (Förvaltningsrätt 1).

Den form av våld som handlar om unga i *hedersvåld/hedersförtryck* gäller för 14,2 procent. Dominansen av flickor i den gruppen är så gott som total och en förklaring till att flickor är i majoritet i materialet som helhet. Förtrycket kan handla om arrangerade och påtvingade äktenskap och inkludera våld mot de utsatta barnen som ofta, men inte alltid, är i tonåren.

Ett citat, avseende flera barn i förskole- och mellanålder, får illustrera hur man resonerar i ett ärende där hedersförtrycket är tätt sammanvävt med faderns våld mot både modern och barnen. I domen skriver man:

att [fadern] genom omfattande kontroll har begränsat barnens vardag utifrån hedersnormer på ett skadligt sätt samt att barnen tidigare själva har varit utsatta för våld av [fadern] när familjen levde i [ett annat land] (Förvaltningsrätt 3).

Sexuella övergrepp förekommer i mindre än 5 procent av fallen. Övergreppen är i de fall vi funnit hopflätade med andra problem, som fysiskt våld mot barn och hedersförtryck. Här illustreras det med ett citat som innebär en riskbedömning och som baseras på vad som hänt de äldre syskonen till en flicka i spädbarnsåldern:

Nämnden har som grund för ansökan i huvudsak anført att [flickan] riskerar att bevittna och/eller utsättas för fysiskt, psykiskt och sexuellt våld i hemmiljön från hennes far såsom hennes äldre syskon har gjort (Förvaltningsrätt 1).

När det gäller *våld, konflikter och övergrepp*, kan vi sammanfattningsvis konstatera att de utvidgningar av våldsbegreppet som skett de senaste åren har satt tydliga spår i

domarna. Det gäller till exempel de konflikter i hemmet och det våld som de omhändertagna barnen inte direkt blivit offer för, men som är en del av deras utsatta situation. Till det kommer att det ”milda våld” som i något fall beskrivs som tillräckligt skäl för omhändertagande knappast skulle lett till det ett antal decennier tillbaka.

Vi citerade inledningsvis lagstiftarens syn på förhållandet mellan psykisk misshandel och våld i familjen (Prop. 2002/03:53, s. 82). Enligt lagstiftarens intentioner ska i det överordnade begreppet psykisk misshandel inkluderas både sådant som riktar sig direkt mot barnen, exempelvis känslomässig avvisning och kränkningar, och situationer där barn inte är direkt måltavla, exempelvis när barn bevittnat våld mellan föräldrarna. Det tycks som om det synsättet fått genomslag i de domar som vi analyserat.

Ytterligare en utvidgning av våldsbegreppet representeras av hedersförtryck, kopplat till hederskultur och hedersvåld (se t.ex. Schlytter & Linell, 2010; Linell, 2017). Begreppen som sådana är relativt nya och hedersförtryck har på relativt kort tid etablerats som socialt problem. I domarna ser vi tydliga uttryck för hedersförtryckets olika former, bland annat genom vardagsförtryck, men också tvångsäktenskap. Rent numerärt kan vi konstatera att omhändertaganden som motiveras av hedersförtryck bidragit till att flickor är överrepresenterade i materialet.

Oförmåga att klara barns behov

Oförmåga att klara barns behov anknyter till lagstiftningens rekvisit ”brister i omsorgen”. Vi har använt begreppet *misskötsel av barn* (förekommer i 42,2 % av fallen) för oförmåga som enligt rätten innebär att barnen är i direkt fara, men också sådan misskötsel som innebär risk i framtiden. Här tas upp problem som barnens hygien, missade besök hos läkare, barnavårdscentral eller tandläkare. För framför allt de yngre barnen kan det handla om misskötsel i psykologiska former. Det kan gälla bristande anknytning mellan föräldrar och barn eller att föräldrar beskrivs som psykologiskt otillgängliga, avstängda eller på annat sätt utan förmåga att läsa av barns signaler. Men också för barn i tonåren förekommer misskötsel av barn. Då kan det bland annat gälla att föräldrarna inte får barnen att gå till skolan eller att det saknas mat i hemmet.

Följande citat som berör ett barn i förskoleåldern är exempel på en psykologisk problematik som redan skapat problem för barnet:

Vid hembesöket uppfattade socialtjänstens utredare samspelet mellan mamma och son som i princip obefintligt. [Modern] upplevdes av utredarna som påverkad av något och så frånvarande att det förelåg risk för att [barnet] skulle utsättas för omedelbar fara. Hon varken såg eller hörde [barnet] och [barnet] vände sig över huvud taget inte till henne för stöd eller hjälp (Förvaltningsrätt 3).

Följande citat handlar om ett litet barn där man, vid det utredningshem där barnet placerats vid det omedelbara omhändertagandet, konstaterat att modern som placerats tillsammans med barnet inte kan tillgodose basala behov:

[Modern] tittade sällan eller aldrig på vad [barnet] gjorde och hon gav [barnet] leksaker som inte var lämpliga. Hon lämnade [barnet] på skötbordet (Förvaltningsrätt 3).

Föräldrars missbruk av droger/alkohol anges i en knapp tredjedel av fallen (30,8 %). Följande citat om ett barn i förskoleåldern visar också hur olika skäl kan vara sammanvävda, i detta fall missbruk, våld och psykisk misshandel:

[Modern] har fått två anfall relaterade till överkonsumtion av alkohol och har varit inlagd på sjukhus. [Barnet] har också bevittnat hur mamman i berusat tillstånd haft hallucinationer, varit aggressiv och utövad våld mot familjemedlemmar. [Modern] uppges vara en god förälder när hon är frisk och nykter, men det finns uppgifter om att hon utsätter [barnet] för psykiskt och fysiskt våld när hon är onykter (Förvaltningsrätt 2).

I en dom avseende ett litet barn, knyts missbruket till brister i omsorgen genom ett resonemang om vilka risker missbruket för med sig:

Mamma utsätter [barnet] för risker dagligen genom sitt missbruk samt att hon vistas i miljöer med missbrukande vuxna, där det finns mediciner och sprutor tillgängliga. [Barnet ...] behöver ständig tillsyn, vilket hon inte får när mamma bl.a. tar sömnmedel (Förvaltningsrätt 2).

Vi har valt att samla ihop skäl som har att göra med föräldrars psykiska problem under en rubrik – *allvarliga psykiska problem/kognitiv funktionsnedsättning/neuropsykiatriska problem* (28,9 %) – trots att de handlar om olikartade problem. Vårt motiv är att man i domarna ofta undviker att använda explicita psykiatriska diagnoser. I vissa domar finns beskrivningar som kan tolkas som kognitiv nedsättning hos föräldrar, men det är inte tydligt uttryckt. I stället kan man i försiktiga ordalag beskriva att föräldrarna har stora svårigheter att klara sin egen dagliga tillvaro och/eller har stöd enligt LSS, lag om stöd och service till vissa funktionshindrade (SFS 1993:387). Följande citat som avser ett spädbarn är exempel på det:

Utredningen i målet visar att [modern] själv är i behov av omfattande stöd i vardagen och att hon på grund av detta brister i förmågan att möta [barnets] behov. [Modern] har uppvisat svårigheter till samspel och en oförmåga att möta [barnets] grundläggande behov av omsorg och säkerhet (Förvaltningsrätt).

I nedanstående citat som handlar om ett spädbarn är man mer konkret avseende föräldrarnas problem:

[Fadern] har [en neuropsykiatrisk störning] och har diagnosticerats med kronisk depression. [Modern] har [...] mått psykiskt dåligt efter [barnets] födsel. Hon har själv uppgett att hon lider av en kronisk depression. Båda föräldrarna har behov av rutiner och struktur för att klara sin vardag (Förvaltningsrätt 3).

För allvarliga psykiska problem utan specifik diagnos får följande utgöra exempel. Här ser vi också att den psykiska ohälsan och moderns materiella utsatthet vävs ihop:

[Modern] har en väldokumenterad psykisk ohälsa vilken hon har vårdats för. Hon har nu slutat att medicinera och saknar bostad och inkomst (Förvaltningsrätt 1).

Föräldrars kriminalitet/kriminell miljö anförs i få fall (4,7 %). Här är ett exempel på hur rätten kan resonera om två barn i mellanåldern, där faderns fängelsevistelse rent konkret innebär att han inte kan ta hand om barnen, men där kriminaliteten också ses som en riskfaktor för barnen:

[Fadern] har blivit dömd för flera brott till fängelse, vilket för närvarande omöjliggör att han ansvarar för barnens omvårdnad och omsorg. Hans kriminalitet är också i sig en stor riskfaktor för barnen (Förvaltningsrätt 2).

Sammanfattningsvis utgör kategorin *oförmåga att klara barns behov* en mer historiskt etablerad kategori än de olika våldsrelaterade skäl som vi tidigare diskuterat. Lundström (1993) visar till exempel i sin undersökning om tvångsomhändertaganden på grund av brister i hemförhållanden mellan 1930- och 1970-talen, att de vanligaste skälen till ingripanden var föräldrars missbruk och det vi kallat misskötsel av barn.

Förvaltningsrätterna använder sig relativt sällan av regelrätta psykiatriska diagnoser för att beskriva föräldrarna och deras förmåga att ta hand om barnen. Domarna bygger i stället i huvudsak på en slags vardagsbeskrivningar av hur föräldrarna hanterar barnen och sig själva i det dagliga livet och i pressade, ibland dramatiska, situationer.

Det är i beskrivningar av *oförmåga att klara barns behov* som man oftast hittar psykologiserande analyser, till exempel när man beskriver föräldrarnas brister i att knyta an till barnen. I det sammanhanget krävs ofta också en slags bedömning av framtida risker. Detta eftersom det inte är ovanligt att problemen ännu inte påverkat barnen, men där man gör ett antagande om att så kommer att ske om inget görs. Till den frågan återkommer vi.

Socioekonomi och migrationsrelaterade problem

Avslutningsvis och utanför tabellens kategorier: De materiella omständigheter familjerna lever under skymtar i få domar och finns inte med i tabell 2 eftersom det inte utgör skäl i sig i förvaltningsrätternas argumentation. I litteraturen beskrivs ett starkt samband mellan familjers fattigdom och placeringar i samhällsvård, men att det inte är givet vad det betyder för hur fattiga familjers föräldraförmåga bedöms (se Andersson, 2010). I de domar vi gått igenom nämns i några fall att familjen riskerar vräkning, att elen är avstängd på grund av obetalda räkningar eller att man bor mycket trångt. Det kan också framgå att oro för ekonomin tagits upp av föräldrarna, men vilken betydelse den typen av problem har för föräldraförmågan diskuteras i allmänhet inte närmare och det förs sällan explicita resonemang relaterat till de risker barnet löper på grund av familjens ansträngda ekonomiska förhållanden.

I fråga om familjernas etniska bakgrund, saknas systematiska uppgifter i domarna. Det går emellertid att utläsa en rad migrationsrelaterade problem i familjerna. Det kan till exempel handla om att familjen är geografiskt splittrad, att föräldrar eller barn visar tecken på trauma på grund av upplevelser under krigs- eller flykttförhållanden, enstaka fall av barnäktenskap eller att föräldrarna uppvisar allmän okunskap om hur det svenska välfärdssystemet fungerar. Liksom för de ovan beskrivna skälen för placering, är migrationsrelaterade problem ofta sammankopplade med andra svårigheter, vilket framgår av nedanstående korta citat:

Vårdnadshavaren har en ansträngd ekonomi, inget arbete och inget stabilt boende och är inte integrerad i Sverige (Förvaltningsrätt 1).

Hur hanteras risk och riskbedömningar?

Som vi pekade på inledningsvis kräver lagstiftningen att rätten, på basis av socialtjänstens utredning och vad som framkommit i förhandlingarna, gör en "noggrann riskbedömning" i vilken det görs troligt att barnets hälsa och utveckling hotas om omhändertagande inte sker. Det handlar med andra ord om en bedömning av sannolikhet baserad på en värdering av vad som har hänt och vad som riskerar att hända. Som tidigare påpekats handlar det i grund och botten om att etablera ett kausalt resonemang

när det gäller sannolikheten att något ska inträffa – givet det som är känt. Observera att det inte handlar om en enkel orsaksförklaring: det är med andra ord inte nödvändigt – men högst sannolikt – att missförhållandet för barnet kommer att uppträda (Munro et al., 2017). Den typen av resonemang – Munro et al. (2017) talar om att etablera ett *causal narrative* – är särskilt framträdande när det gäller de problem som vi fört till kategorin *oförmåga att klara barns behov*. Följande är ett mycket kortfattat exempel:

Mot bakgrund av bl.a. sin psykiatriska problematik, har [föräldrarna] begränsade möjligheter att tillgodose [barnets] behov även i framtiden (Förvaltningsrätt 1).

Psykiatriska problem är i detta fall nuet och begränsade möjligheter att tillgodose [barnets] behov är framtiden. Det är viktigt att komma ihåg den osäkerhet som alltid är kopplad till sådana resonemang. Man kan för det första aldrig vara säker på att fånga in alla risker och skyddande faktorer och för det andra kan man inte vara fullständigt säker på utfallet av ett visst handlande, vare sig det innebär att "göra något" eller "inte göra något" (Munro, 2019).

Vi kan identifiera två slag av kausala resonemang baserade på hur man betraktar problembilden i familjerna: (1) barnet har ännu inte kommit till skada men riskerar att göra det om det inte omhändertas, (2) barnet har redan kommit till (viss) skada och de problem som orsakat skadan riskerar att fortsätta.

Ett ovanligt tydligt exempel på (1) är följande citat om ett barn i förskoleåldern:

Risikfaktorerna kring [barnet] är många och vissa är mycket allvarliga. Även om missförhållandena ännu inte har lett till någon konstaterad skada är risken för skada ändå påtaglig. Det är således inte förhållandena i sig som utgör grunden för ingripandet utan de konsekvenser som dessa kan få för [barnets] hälsa och utveckling på kort och lång sikt (Förvaltningsrätt 3).

Och i följande tidigare nämnda citat om ett spädbarn:

[Barnet] riskerar att bevittna och/eller utsättas för fysiskt, psykiskt och sexuellt våld i hemmiljön från hennes far såsom [barnets] äldre syskon har gjort (Förvaltningsrätt 1).

I de här fallen har barnen ännu inte kommit till skada, men det görs en prognos (baserad på en sannolikhetsbedömning) om att det finns risk för att skada kommer att inträffa, givet de problem som finns i familjen eller som i det senare fallet, vad som redan hänt de äldre syskonen. I det sistnämnda resonemanget ligger ett antagande om att fadern (med hög sannolikhet) kommer att fortsätta sitt beteende.

Som framkommit, kanske särskilt under avsnittet *våld, konflikter och övergrepp*, finns ett antal exempel på situationer där skada redan uppkommit, till exempel genom att föräldrarna misshandlat barnen eller utsatt dem för hedersförtryck och där det mer eller mindre explicit görs tydligt att man menar att det skadliga beteendet från föräldrarnas sida kommer att fortsätta.

Ett kortfattat citat får exemplifiera hur man resonerar prognostiskt i de fallen:

Det finns således en risk för att [barnet] utsätts för ytterligare våld om [barnet] inte skyddas från [faderns] missbruk (Förvaltningsrätt 3).

Nyckelordet i citatet är *ytterligare våld*. Rätten menar att det finns en risk att barnet kommer att bli utsatt för fortsatt våld i framtiden om det inte skyddas från det pågående missbruk fadern uppvisat. Riskbedömningen är inbäddad i ett antagande att den nuvarande situationen kommer att bestå om barnet stannar i hemmet.

Oavsett om riskbedömningarna görs på basis av (1) barnet ännu inte skadat eller (2) barnet kommit till skada, så är de sällan särskilt elaborerade. De aktuella förhållandena är tydligt dokumenterade, men det saknas ofta en välutvecklad diskussion av kopplingen mellan "nuet" och analyser av de framtida riskerna på kort och lång sikt, med andra ord hur rätten värderar sannolikheten för en negativ utveckling och i så fall allvaret i en sådan.

Diskussion

I artikeln diskuterar vi de samhällseliga motiven för att göra omhändertaganden mot barns och/eller föräldrars vilja på grund av brister i hemförhållanden. Vi har analyserat LVU-domar vid förvaltningsrätter mot bakgrund av några viktiga förändringar i det diskursiva landskapet. Vi har kunnat konstatera att omhändertaganden av barn som inleds omedelbart och som görs på grund av brister i hemförhållanden är något som berör barn i alla åldrar, även om barnen i förskoleåldern står för knappt hälften. Vi fann också att flickor var överrepresenterade, något som kan knytas till ingripanden på grund av hedersförtryck. I analysen av skäl till omhändertagande, framgick att det ofta fanns problem inom flera områden i familjerna, det vill säga det var ett antal skäl som anfördes för att motivera rättens beslut. Skälen går i varandra och vävs ihop i en övergripande beskrivning av missförhållandena i familjen.

När det gäller kategorin *våld, konflikter och övergrepp* har vi ägnat relativt stort intresse åt de olika typer av våld som beskrivs i domarna. Här kan vi se tydliga uttryck för den utvidgning av våldsbegreppet som skett i lagstiftning och vetenskaplig diskurs. Hög konfliktnivå i hemmet och att barn bevittnat våld är relativt frekvent anförda skäl. Hedersförtryck har lagt ytterligare en typ av våldsrelaterad problematik till "katalogen"

av skäl. Sammantaget förefaller det som att den utvidgning som skett av vad som i dag betraktas som våld avspeglar sig i hur rätten resonerar om skäl till tvångsomhändertagande. I lagstiftningens termer blir psykisk misshandel det rekvisit som ofta svarar mot sådana missförhållanden. Att förvaltningsrätterna använder lagstiftningens "misshandelsterminologi" är givetvis inte förvånande, lagstiftningen är arbetsredskapet. Samtidigt kan vi notera att resonemangen i domarna inte sällan knyter an till en bredare och samtida våldsdiskurs. Men spelar det någon roll i praktiken, har det till exempel lett till att fler barn omhändertas på grund av en utvidgning av våldsbegreppet? Det kan naturligtvis inte uteslutas, men det kan också vara så att "gamla" problem omformuleras och ges ny språkdräkt. Frågan är värd att diskutera både inom rättssystemet och i socialt arbete, särskilt mot bakgrund av att antalet omedelbara omhändertaganden tycks öka.

I fråga om den andra huvudkategorin av skäl – *misskötsel av barnen* – kan det handla om att barns basala behov inte tillgodoses eller de risker föräldrars missbruk för med sig. Men det kan också röra sig om omsorgsbrister uttryckt i psykologiska termer, exempelvis att föräldrarna är känslomässigt avstängda eller utan förmåga att läsa av små barns kommunikation.

Familjernas socioekonomiska förhållanden beskrivs i enstaka fall, men förefaller ha liten betydelse i bedömningar av föräldraförmågan, även om man kan konstatera att det i första hand är fattiga familjer som drabbas. I fråga om familjernas etniska bakgrund, saknas i de flesta fall uppgifter i domarna, även om migrationsrelaterade problem redovisas. I vissa fall ses migrationsbakgrunden som tätt kopplad till missförhållandena i familjen. Här kan det handla om både hedersförtryck och posttraumatisk stress hos föräldrarna.

Det är relativt ovanligt att förvaltningsrätterna använder sig av etablerade psykiatriska diagnoser av föräldrar. Man kan spekulera i vad det beror på, men ett rimligt antagande är att domarna i det avseendet avspeglar socialarbetarnas utredningar. När domstolarna presenterar skälen till omhändertagandena gör man det framför allt med hjälp av mer eller mindre dramatiska vardagliga beskrivningar av familjens liv, vare sig det handlar om på vad sätt våld utövas eller hur misskötsel av barn tar sig uttryck. Den typen av vardagsbeskrivningar har starka historiska rötter i barnavårdsutredningar (Lundström, 1993).

När det gäller riskbedömningar och prognoser kan man identifiera två typer av kausala resonemang, dels situationer där barnet kommit till skada och där riskbedömningen handlar om sannolikheten för att problemen ska fortsätta, dels situationer där barnet inte kommit till skada men riskerar att göra det i framtiden. I det förstnämnda fallet (typiskt sett ett misshandlat barn) är riskbedömningarna ofta mycket rudimentära och det faktum att barnet redan blivit skadat blir skäl nog till ett omhändertagande. I det andra fallet (typiskt sett föräldrar som inte knyter an till barnet) är riskbedömningarna ofta något mer utvecklade.

Man kan sammantaget diskutera huruvida riskbedömningarna och prognoserna som de avspeglar sig i domarna lever upp till lagstiftarens krav på mycket komplicerade och noggranna riskbedömningar (Prop. 2002/03:53, s. 82). De kausala resonemang som förs i domarna handlar om att identifiera problemet (t.ex. barnmisshandel), hitta en orsak (t.ex. missbruk) och yttra sig om sannolikheten att problemen fortsätter eller att nya problem kommer till. Det är i det sista steget, det vill säga bedömningen av framtiden, som svagheter i förhållande till en ”noggrann riskbedömning” främst framträder. Ofta saknas en elaborerad diskussion av hur man ser på kopplingen mellan aktuella förhållanden och framtida risker för barnet. I vilken grad domarna kan – och bör – utvecklas i det avseendet och vilket underlag från framför allt socialtjänsten som i så fall skulle krävas, är en fråga att belysa vidare. Vi vill dock påpeka att i internationell forskning förs en kritisk diskussion om i vilken mån barnavårdsarbetet är på väg att bli alltför fokuserat på att hantera risker, med inslag av mekanisk och byråkratisk handläggning, när barns och föräldrars behov ska bedömas (Munro, 2019; Lundström, 2019; Hayes & Spratt, 2012; Keddell, 2014).

Vi vill understryka att vad vi ser i domarna är barnens och familjernas förhållanden som de ses av domstolarna. Domarna bygger i sin tur på utredningar skrivna av en eller flera socialsekreterare (utredningar som i sin tur kan bygga på journalanteckningar och skriftliga utlåtanden av olika slag, t.ex. från utredningshem där barn vistas under tiden de är omedelbart omhändertagna) samt de muntliga förhandlingar som hålls i rätten. Domar skrivs i första hand för att motivera det beslut som fattas för de aktuella aktörerna (föräldrar, socialtjänst, barnen och deras ombud samt högre rättsliga instanser). Det betyder att alla problem eller styrkor som finns i familjen inte nödvändigtvis rapporteras i texterna; i vissa fall kanske för att man inte tycker att det behövs. Det kan till exempel handla om att inte i onödan skuldbelägga föräldrar (vi har stött på skrivningar där rätten framhåller att de inte tvivlar på att föräldrarna älskar sina barn) eller att inte underminera domarna genom att lyfta fram föräldrarnas kapacitet. Sådant har naturligtvis betydelse för hur man kan analysera den här typen av material (Lundström, 2008).

Som vi ser det (med erfarenhet både som socialarbetare och forskare) representerar dessa ärenden, i de allra flesta fall, ett stort lidande för barnen i den aktuella situationen och/eller i framtiden. Däremot är det inte alltid uppenbart för oss varför det behövdes just ett omedelbart omhändertagande, med undantag för till exempel de fall då man behövt ingripa för att stoppa en akut misshandelssituation. Här vill vi understryka att vi inte haft tillgång till de barnavårdsutredningar som är underlag för besluten, vilket kanske skulle gjort skälen till de akuta ingripandena tydligare.

Att beslut om omhändertaganden av barn är välgrundade och mycket noga genomtänkta är en förutsättning för både socialtjänstens och det juridiska systemets

legitimitet inom det här området. Vi identifierade inledningsvis vissa normativa förskjutningar när det gäller synen på barn och deras position – barn och deras intressen ska sättas i centrum. Det innebär emellertid inte att den grundläggande motsättningen mellan barns behov av skydd å ena sidan och föräldrars rätt å den andra försvinner eller blir lätt att hantera, särskilt i en situation med allt starkare fokus på barns våldsutsatthet. Här är det snarare frågan om en specifik utmaning för en del av välfärdssystemet som främst berör barn och familjer i stor utsatthet och där frågan om hur gränserna för samhällets ansvar ska dras till sin spets.

Referenser

- Andersson, G. (2010) Barn, fattigdom och social barnavård. *Socionomens forskningssupplement. Socionomen*, 4: 32–41.
- Braun, V. & Clarke, V. (2006) Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2): 77–101.
- Eriksson, M., Cater, Å.K. & Näsman, E. (red.) (2015) *Barns röster om våld. Att lyssna, tolka och förstå*. 2 uppl. Malmö: Gleerups.
- Hayes, D. & Spratt, T. (2012) Child welfare as child protection then and now. What social workers did and continue to do. *British Journal of Social Work*, 44(3): 615–635.
- Hennum, N. (2014) Developing child-centered social policies. When professionalism takes over. *Social Sciences*, 3(3): 441–459.
- Jackson Foster, L.J., Beadnell, B. & Pecora, P.J. (2015) Intergenerational pathways leading to foster care placement of foster care alumni's children. *Child & Family Social Work*, 20(1): 72–82.
- Keddell, E. (2014) Current debates on variability in child welfare decision-making. A selected literature review. *Social Sciences*, 3: 916–940.
- Lamponen, T., Pösö, T. & Burns, K. (2018) Children in immediate danger. Emergency removals in Finnish and Irish child protection. *Child & Family Social Work*, doi.org/10.1111/cfs.12628.
- Lerum, A. (2018) Emergency out-of-home placements. A comparison between child welfare practice in Germany and Norway. *Social Work Review/Revista de Asistentia Sociala*, 3: 7–21.
- Leviner, P. (2017) Samtyckeskonstruktionen i LVU. En analys av gränsdragningen mellan frivillighet och tvång, grundantaganden om människans autonomi samt barns begränsade självbestämmanderätt. I: P. Leviner & T. Lundström (red.) *Tvångsvård av barn och unga. Rättigheter, utmaningar och gränzoner*. Stockholm: Wolters Kluwer.
- Leviner, P. & Lundström, T. (2017) Inledning. I: P. Leviner & T. Lundström (red.) *Tvångsvård av barn och unga. Rättigheter, utmaningar och gränzoner*. Stockholm: Wolters Kluwer.
- Linell, H. (2017) *Child protection through an abuse-focused lens. Adolescent victimization and Swedish social services responses*. Stockholm: Stockholms universitet.
- Lundström, T. (1993) *Tvångsomhändertagande av barn*. Stockholm: Stockholms universitet.
- Lundström, T. (2008) Aktforskning. I: A. Meeuwisse, H. Swärd & R. Eliasson-Lappalainen (red.) *Forskningsmetodik för socialvetare*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Lundström, T. (2019) Risk och riskbedömningar. I: G. Andersson, I. Höjer, M. Sallnäs & Y. Sjöblom (red.) *När samhället träder in. Barn, föräldrar och social barnavård*. Lund: Studentlitteratur.
- Mattsson, T. (2017) Barnrättsperspektivet i tvångsvården för barn och unga. I: P. Leviner &

- T. Lundström (red.) *Tvångsvård av barn och unga. Rättigheter, utmaningar och gränzoner*. Stockholm: Wolters Kluwer.
- Mertz, M. & Andersen, S.H. (2016) The hidden cost of foster-care. New evidence on the inter-generational transmission of foster-care experiences. *British Journal of Social Work*, 47(5): 1377–1393.
- Munro, E. (2019) Decision-making under uncertainty in child protection. Creating a just and learning culture. *Child and Family Social Work*, 24(1): 123–130.
- Munro, E., Cartwright, N., Hardie, J. & Montuschi, E. (2017) *Improving child safety. Deliberation, judgement and empirical research*. Centre for Humanities Engaging Science and Society. Durham: Durham University.
- Proposition 2002/03:53. *Stärkt skydd för barn i utsatta situationer m.m.*
- Pösö, T., Skivenes, M. & Hestbaeck, A.-D. (2013) Child protection systems within the Danish, Finnish and Norwegian welfare states. Time for a child centric approach? *European Journal of Social Work*, 17(4): 475–490.
- Rasmusson, B., Hyvönen, U., Nygren, L. & Khoo, E. (2010) Child-centered social work practice. Three unique meanings in the context of looking after children and the assessment framework in Australia, Canada and Sweden. *Children and Youth Services Review*, 32(3): 452–459.
- Sallnäs, M. & Wiklund, S. (2017) Vårdlandskapet och tvånget. Om tvångsplaceringar i olika vårdformer under inledningen av 2000-talet. I: P. Leviner & T. Lundström (red.) *Tvångsvård av barn och unga. Rättigheter, utmaningar och gränzoner*. Stockholm: Wolters Kluwer.
- Schlytter, A. & Linell, H. (2010) Girls with honour-related problems in a comparative perspective. *International Journal of Social Welfare*, 19(2): 152–161.
- SFS (1990:52) *Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga*.
- SFS (1993:387) *Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade*.
- Simkiss, D.E., Stallard, N. & Thorogood, M. (2013) A systematic literature review of the risk factors associated with children entering public care. *Child: Care, Health and Development*, 39(5): 628–642.
- Socialstyrelsen (2009) *Barnets rätt och LVU. Om barnet i rättsprocessen*.
- Socialstyrelsen (2010) *Social rapport*.
- Socialstyrelsen (2017) *Statistik om socialtjänstinsatser till barn och unga 2015 och 2016*.
- Socialstyrelsen (2019) *Statistik om socialtjänstinsatser till barn och unga 2018*.
- SOSF 2014:4 *Våld i nära relationer*.
- Storhaug, A.S. & Kojan, B.H. (2017) Emergency out-of-home placements in Norway. Parents' experiences. *Child & Family Social Work*, 22(4): 1407–1414.
- Storhaug, A.S., Kojan, B.H. & Fjellvikås, G. (2018) Norwegian child welfare workers' perceptions of emergency placements. *Child & Family Social Work*, 24(2): 165–172.
- Vårdanalys (2018) *Fatta läget. Om systematisk uppföljning av den sociala dygnsvården för barn och unga*. Stockholm: Vårdanalys.
- Øverlien, C. (2015) Våldsforskning om och med barn och ungdom. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 22(3–4): 231–243.